

JOZEF ŠPÁNIK

ZAPOMENUTÉ VOJSKO

ČESKOSLOVENSKÁ DOMOBRANA Z ITÁLIE A JEJÍ NEZNÁMÁ EPOPEJ

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

EDICE KNIHOVNA
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ

JOZEF ŠPÁNIK

ZAPOMENUTÉ VOJSKO

ČESKOSLOVENŠÁ DOMOBRANA Z ITÁLIE A JEJÍ NEZNÁMÁ EPOPEJ

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

EDICE HNIHOVA
ČESKOSLOVENŠÉ
OBCE LEGIONÁRSKÉ

© Jozef Špánik, 2022

Photos © Archiv České provincie Tovaryšstva Ježíšova v Praze, Archiv MZV, Archiv římskokatolické farnosti Babice u Lesonic, Národní archiv Praha, Regionální muzeum Mělník, sbírka Památníku Lidice, sbírka ČsOL, sbírka ČsOL Mladá Boleslav, VÚA-VHA Praha, Ústřední archiv Církve československé husitské, rodinný archiv Jarmily Erbanové, rodiny A. Petrofa, rodiny J. Všetuly, sbírky Miroslava Brože, Enza Ciaraffy, Jiřího Charfreitaga, Petra Janovského, foto Stanislav Pítr, Giovanni Rosalia, Mario Salzano, Jozef Špánik, 2022.

Cover art © Lukáš Tuma, 2022

Czech edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2022

ISBN 978-80-87919-93-4 (Československá obec legionářská)

ISBN 978-80-278-0083-4 (Nakladatelství Epoque)

ISBN 978-80-278-1202-8 (ePub)

ISBN 978-80-278-1203-5 (mobi)

ISBN 978-80-278-1204-2 (pdf)

MOTTO:

Buďme, bratři, hrdí na to, že jsme byli příslušníky domobranec-
kých praporů z Itálie, naší druhé zahraniční armády, že jsme pro vlast
něco udělali; válka byla nám trpkou školou života, ale vrátili jsme se
jako muži ucelení, jako vojáci pro vlast nadšení s pevnou vůlí dát stá-
tu k dispozici svoje životy. Nechť vzpomínka na dobu strávenou u do-
mobraneckých praporů je nám všem vzpruhou a zároveň pobídkou
k další práci pro vlast, až snad někdy budem umdlévat, lhostejnět
a zoufat nad smutnou a bídnou přítomností.

Jan Kočvara, střelec 46. domobraneckého praporu

OBSAH

Předmluva	11
Úvod.....	13
PRVNÍ ČÁST – HISTORIE ČESKOSLOVENSKÉ	
DOMOBRANY V ITÁLII	17
Italská fronta v letech 1915–1918 a vznik československé legie.....	19
Historie československé domobrany v Itálii	22
Vznik a formování	22
Domobrancí zařazení do jednotek čs. legie v Itálii	42
Českoslovenští občané německé národnosti v řadách domobraneckých praporů.....	44
„Staří“ a „noví“ zajatci v československé domobraně	50
Polská obdoba československé domobrany v Itálii	61
Velitelský sbor československé domobrany v Itálii	62
Kulturní, osvětové a sportovní aktivity čs. domobranců.....	90
Duchovní služba československé domobrany a širší aspekty jejího vzniku.....	94
Návštěva generála Štefánika u domobraneckých praporů	104
Návrat domobraneckých jednotek do vlasti.....	110
Československá domobrana v republice.....	119
Využití jednotek československé domobrany ve vlasti v kontextu bezpečnostní situace.....	119
Stabilizace situace v německojazyčných oblastech republiky.....	125
Služba domobraneckých jednotek na Těšínsku	138
Služba domobraneckých praporů na severním Slovensku – Spiš a Orava.....	145
Slovensko 1919 – boje proti maďarské Rudé armádě	150
Bojové akce 2. domobraneckého praporu na Slovensku.....	167
Bojové akce 5. domobraneckého praporu na Slovensku.....	170
Bojové akce 6. domobraneckého praporu na Slovensku.....	175

Bojové akce 7. domobraneckého praporu na Slovensku.	187
Bojové akce 10. domobraneckého praporu na Slovensku.	205
Bojové akce 18. domobraneckého praporu na Slovensku.	210
Bojové akce 34. domobraneckého praporu na Slovensku.	213
Bojové akce 39. domobraneckého praporu na Slovensku.	215
Kulometné roty domobraneckých praporů	
číslo 11, 21 a 26 na Slovensku.	220
Boje domobranců na Slovensku a obrněné vlaky	227
Československý náhlý vojenský soud a tragédie	
u obce Velký Lapáš.	235
Situace na Slovensku po skončení maďarsko-československé	
války a zánik Maďarské republiky rad.	238
Československá domobrana a bilance bojů na Slovensku	241
Poděkování prezidenta Masaryka Itálii po návratu	
čs. domobranců do vlasti.	246
Vznik jednotné československé armády	248
Českoslovenští domobranci na generálním konzulátu	
v Terstu a návrat legionářů ze Sibiře	253
Domobranci jako aktéři dramatických i všedních kapitol	
československé historie po roce 1920	273
Domobranci za první republiky.	273
Svaz čs. domobrany z Itálie	281
Československo a Itálie v meziválečném období.	321
Českoslovenští legionáři a jejich vztah	
k fašistické Itálii do roku 1938	329
Domobranci za druhé světové války	335
Epilog – Domobranci po roce 1945.	347

DRUHÁ ČÁST – OSOBNOSTI ČESKOSLOVENSKÉ DOMOBRANY

Z ITÁLIE.	373
Funkcionáři Svazu čs. domobrany.	375
Vojenské osobnosti.	384
Osobnosti československé diplomacie.	446
Duchovní v čs. domobraně.	461
Osobnosti kultury v čs. domobraně.	470
Domobranecké osobnosti v dalších civilních profesích	482
Německojazyční domobranci	499

TŘETÍ ČÁST – PAMÁTNÁ A PIETNÍ MÍSTA	
ČESKOSLOVENSKÉ DOMOBRANY Z ITÁLIE.....	505
Celkové ztráty československých domobranců	
v letech 1918–1920.....	507
Itálie – domobranecké hřbitovy, zajatecké tábory	
a památníky.....	511
Slovensko.....	532
Česká republika.....	534
Etiopie.....	538
 ZÁVĚR.....	 540
 PŘÍLOHY.....	 543
Příloha 1 – Seznam československých důstojníků velitelství	
čs. domobrany.....	544
Příloha 2 – Velitelé a techničtí rádci	
domobraneckých praporů.....	545
Příloha 3 – Přehled odjezdu domobraneckých praporů	
do Československa.....	555
 PODĚKOVÁNÍ AUTORA.....	 562
 PRAMENY A LITERATURA.....	 564
Archivní zdroje.....	564
Vydané prameny.....	564
Paměti a deníky.....	564
Literatura.....	565
Studentské závěrečné práce.....	569
Periodika.....	570
Internetové zdroje.....	571
 JMENNÝ REJSTŘÍK.....	 572

PŘEDMLUVA

Vážení čtenáři,

Československá obec legionářská pravidelně navštěvuje místa spojená s boji a pobytem našich vojáků v Itálii. Vždy jsou zde vzpomínány osudy a činy našich legionářů, uctíváme však i památku vojáků rakousko-uherské armády z Českých zemí. Až v poslední době, a to i díky aktivitám autora této knihy, je pozornost věnována také příslušníkům čs. domobrany, naší tzv. druhé zahraniční armády. Toto „opomenutí“ jen podtrhuje dějinné peripetie a osudy jejich příslušníků. A je velkou křivdou, že se tak děje a určitě si to domobrancí nezaslouží! Vždyť řada z nich projevovala národní cítění již během své vojenské služby v armádě habsburské monarchie a ne jeden za to byl potrestán. Je mezi nimi mnoho mužů, kteří by okamžitě do čs. legií vstoupili, ale nenašly se jim vhodná příležitost. Svou odvahu a lásku k vlasti prokázali příslušníci domobraneckých praporů v roce 1919 během bojů s maďarskými bolševiky na Slovensku a při neméně nebezpečné ostraze státní hranice mladé republiky. Mnoho z nich zde položilo své mladé životy.

V meziválečném období se domobrancí uznání svých činů na vzniku a uhájení republiky, na rozdíl od legionářů, nedočkali. Nezažili však, a když se na konci třicátých let 20. století Československo ocitlo v ohrožení, opět se postavili na jeho obranu. Po podepsání mnichovské dohody se mnoho z nich zapojilo do odboje proti okupantům. Někteří odešli do zahraničí k exilové armádě, jiní se připojili k domácímu odboji. A mnoho domobranců opět v boji za vlast zaplatilo cenu nejvyšší.

Po osvobození se tak domobrancí stali integrální součástí Československé obce legionářské a jejími platnými a aktivními členy. O jejich aktivitách a přínosu v boji za svobodu již nebylo pochyb. Bohužel to trvalo jen krátce. Únor 1948 přinesl do republiky novou diktaturu, jejíž obětí se stalo mnoho členů ČsOL. Novému režimu se nelíbil jejich demokratický duch a spětí s masarykovskou republikou. Ne jeden

z domobranců byl perzekvován a šikanován. Společnost na ně, stejně jako na legionáře, měla zapomenout. A dnes musíme říct, že se to téměř povedlo. Ač se domů na konci první světové války z Itálie vrátilo na 60 000 domobranců, dnes jejich historii skoro nikdo nezná. Jsem tak rád, že vznikla tato kniha, která jejich historii přibližuje z mnoha úhlů pohledu. Doufám, že tak přispěje k tomu, že se na domobrance nejen nezapomene, ale že se dostanou do širšího povědomí. Určitě si to zaslouží. Pro vlast toho totiž vykonali mnoho!

plk. v. v. MUDr. Pavel Budinský, Ph.D., MBA
předseda Československé obce legionářské

ÚVOD

Hlavním podnětem pro napsání této knihy se staly společné česko-italské projekty k připomenutí 100. výročí událostí první světové války a vzniku nezávislé Československé republiky. Tyto projekty a s nimi spojené pietní akce se týkaly především české a slovenské vojenské historie. Československá armáda totiž vznikla dříve než samostatný československý stát, za který její příslušníci bojovali. Proto je zcela pochopitelné, že si v této souvislosti vybavíme především příslušníky československých legií z Ruska, Francie a Itálie, případně československé dobrovolníky v srbské armádě. Bílým místem naší vojenské historie však po dlouhou dobu zůstávala československá domobrana z Itálie, nazývaná též druhá československá armáda. Tato armáda se začala formovat na italském území v prosinci 1918, jen několik týdnů po rakousko-uherské kapitulaci a skončení posledních bojů na italské frontě. Jejimi příslušníky se stali bývalí vojáci rakousko-uherské armády, kteří většinou závěrem války padli v Itálii do zajetí a následně se zde v zajateckých táborech dobrovolně přihlásili ke vstupu do ozbrojených sil nově vzniklé Československé republiky. Českoslovenští domobranci z Itálie sice neměli status legionářů ze zákona a na rozdíl od příslušníků československé legie v Itálii neměli právo nosit klobouk italských alpinů, nezaslouží si však, aby se jejich památka zcela vytratila z naší paměti. Celkový počet příslušníků československé domobrany z Itálie činil více než 60 000 vojáků, jedná se tak o jednu ze tří nejpočetnějších zahraničních dobrovolnických armád československé historie. Početní stav domobrany je totiž srovnatelný s celkovými počty příslušníků československé legie v Rusku z doby první světové války a československého armádního sboru v Sovětském svazu z doby druhé světové války.

Československým domobrancům byl později přiznán status dobrovolců z let 1918–1919, protože se aktivně a dobrovolně přihlásili ke službě v československé armádě, místo toho aby pasivně čekali v italských zajateckých táborech na svou repatriaci. Domobranci byli připraveni nasadit životy na obranu své nově samostatné vlasti. Republika

totiž v průběhu prvního roku existence musela opakovaně použít vojenskou sílu na obranu své územní integrity a pro zajištění plné kontroly nad některými částmi svého území. Československá domobrana z Itálie se tak po návratu domů stala důležitou součástí nové československé armády, složené z příslušníků domácího vojska (bývalé české a slovenské jednotky rakousko-uherské armády) a z příslušníků československých legií z Francie a z Itálie. Ruští legionáři byli v té době ještě zapojeni na Sibiři do bojů s bolševiky. Českoslovenští domobrancí se bezprostředně po návratu z Itálie zapojili do vojenských operací, jejichž cílem byla stabilizace a zklidnění situace v pohraničních oblastech. Neslavnější kapitolou domobranecké historie se stala účast v boji proti maďarským bolševikům na Slovensku během krátké a nevyhlášené, ale o to intenzivnější maďarsko-československé války. Svou disciplinovaností, vlastenectvím i svými vojenskými kvalitami českoslovenští domobrancí získali v té době plným právem respekt svých velitelů i spolubojovníků. Několik desítek z nich položilo své životy během těchto bojů a během dalších vojenských operací vedených na obranu Československa. Plně tak prokázali, že byli přímým pokračováním československých legií a že s legionáři sdíleli stejné vlastenecké a demokratické principy a ideály, včetně sokolského ducha.

Řada domobranců se stala v meziválečném období československými vojáky z povolání. Mezi těmi, kteří si zvolili návrat do civilního života, najdeme řadu výrazných osobností, které vynikly například v oblasti vědy a kultury nebo se staly významnými podnikateli. Po vypuknutí nového válečného konfliktu se s bývalými domobrancí setkáváme v řadách domácího i zahraničního československého odboje proti nacistické okupaci.

Cílem této knihy je připomenout historii čs. domobrany od jejího vzniku až do zániku domobraneckých praporů i další osudy jejích příslušníků. V textu jsou často citovány vzpomínky bývalých československých domobranců, publikované většinou ve třicátých letech 20. století. Domobranecké autory těchto textů lze tudíž považovat za spoluautory této knihy, jejímž hlavním cílem je připomenout tyto neprávem pozapomenuté hrdiny naší moderní historie.

VĚNOVÁNÍ

Tuto knihu věnuji památce generálů Hynka Gibiše a Eugenio Beuda a všech příslušníků praporů československé domobrany v Itálii, jejich legionářských i italských velitelů a památce domobranců, kteří sloužili v řadách československé legie v Itálii.

PRVNÍ ČÁST

HISTORIE ČESKOSLOVENSKÉ DOMOBRANY V ITÁLII

ITALSKÁ FRONTA V LETECH 1915–1918 A VZNIK ČESKOSLOVENSKÉ LEGIE

Itálie vyhlásila válku Rakousku-Uhersku 23. května 1915 a následně byly zahájeny vojenské operace. Boje mezi italskými a rakousko-uherskými jednotkami probíhaly především v alpském terénu. Hlavní fronta se nacházela na území dnešního Slovinska, na řece Soči, kde se až do září 1917 uskutečnilo celkem jedenáct velkých bitev. Další fronta na italském bojišti probíhala rovněž v horském terénu, v Benátsku a na území tehdejšího jižního Tyrolska, dnešního italského regionu Trentino – Alto Adige. Dne 24. října 1917 zahájila rakouská armáda posílená o německé jednotky vítěznou bitvu u Caporetta (dnešní slovinské město Kobarid), po které útočící jednotky pronikly hluboko do italského území. Jejich postup se zastavil až 12. listopadu 1917 na řece Piavě, pouze několik kilometrů od Benátek. V červnu 1918 zde proběhla poslední rakousko-uherská ofenziva, která byla italskými jednotkami po těžkých bojích úspěšně odražena. Na italské straně bojovaly i britské a francouzské pluky a došlo zde rovněž k prvnímu většímu bojovému nasazení československých legionářů v Itálii mimo jejich předchozí výzvědné akce. V závěrečném období války, od května 1918, bojovali italští vojáci proti rakousko-uherské armádě i na vedlejších bojištích na území Albánie. Závěrečná italská ofenziva probíhala ve dnech 24. října až 4. listopadu 1918 v Benátsku i na vedlejších bojištích a vstoupila do historie jako bitva u Vittorio Veneta. V jejím průběhu došlo k vyhlášení samostatnosti nástupnických států Rakouska-Uherska včetně Československa, v konečné fázi tak proti Italům fakticky bojovaly jednotky již neexistujícího státu. Příměří mezi znepřátelenými stranami bylo podepsáno ve Villa Giusti poblíž města Padova dne 3. listopadu 1918 s platností od následujícího dne.

Československý vojenský odboj v Itálii vznikl později než ve Francii, Rusku nebo Srbsku. Jeho rozvoj byl poměrně pomalý. V Itálii neby-

lo mnoho českých a slovenských krajanů, kteří by podpořili odbojovou akci. Od vstupu Itálie do války v roce 1915 sice bylo v italských zajateckých táborech internováno velké množství českých a slovenských zajatců, ale byli rozptýleni na mnoha místech. Teprve na počátku roku 1917 byli zajatí Češi a Slováci soustředěni v táboře Santa Maria Capua Vetere v jihoitalském regionu Kampánie. Tam byl dne 17. ledna 1917 založen Československý dobrovolnický sbor vedený sokolským náčelníkem Janem Čapkem. V létě roku 1917 byli čeští a slovenští zajatci přesunuti do tábora v kartuziánském klášteře ve městě Padula u Salerna. V říjnu 1917 měl Československý dobrovolnický sbor 4 000 členů. Prvními československými jednotkami, které vznikly v Itálii již na podzim 1917 improvizovaně z potřeb nižších italských velitelů a bez souhlasu italské vlády, byly oddíly výzvědků, zformované u štábů některých italských armád. Postupně tak vzniklo devět československých výzvědných rot, z nichž každá byla přidělena určité italské armádě po celé délce fronty od švýcarských hranic až po Jaderské moře. V únoru 1918 vznikly v Padule a na dalších místech československé pracovní oddíly – celkem sedm neozbrojených pracovních praporů, které se podílely v provincii Mantova na stavbě italských opevnění.

Díky systematickým aktivitám generála Milana Rastislava Štefánika podepsala italská vláda s Československou národní radou (zastoupenou generálem Štefáníkem) 21. dubna 1918 dohodu o zřízení samostatného československého vojska v Itálii. V krátké době vznikla ve Folignu přílivem českých a slovenských dobrovolníků z pracovních praporů i ze zajateckých táborů 6. československá střelecká divize o dvou brigádách. Celkem vzniklo v Itálii šest střeleckých pluků čs. legie: 31., 32., 33., 34., 35. a 39. Jako první, mimo předchozích akcí československých výzvědků, zasáhl v červnu 1918 do bojů na Piavě I. prapor 33. čs. střeleckého pluku, který utrpěl značné ztráty za bojů u lokalit San Donà di Piave a Fossalta di Piave. Po dokončení výcviku se československá divize v polovině srpna 1918 přesunula na Monte Altissimo, kde obsadila úsek od Gardského jezera až k městečku Brentonico. Svůj nejvýznamnější boj svedli její příslušníci dne 21. září 1918 o opevnění na kótě Doss Alto. Italští legionáři měli nejvíce popravených ze všech legionářských jednotek. Na základě rozsudků rakousko-uherských vojenských soudů bylo popraveno celkem 46 československých legionářů zajatých v boji. Po skončení první světové vál-